Erkki J Saarela ja Tuula Kangas-Saarela
OYS

Pintaa syvemmälle

Kaikki alkoi itse asiassa jo kauan sitten, kun olin palaamassa toisen harrastukseni piiristä Punaisen Ristin kenttäsairaalasta Afrikasta. Minulla oli lomaa runsas viikko ennen töiden aloittamista kotimaassa. Niinpä möin business-paluulippuni Nairobissa ja ostin tilalle lipun reitille Mauritius–Seychellit–Geneve–Helsinki.

Seychelleillä majoituspaikkani vieressä oli sukelluskoulu, johon innokkaana ilmoittauduin, ja eteeni avautui fantastinen uusi maailma veden alla. Mutta, mutta – lomaa oli vain viikko, ja se ”tärväytyisi” kokonaan sukelluskurssiin. Niinpä homma jäi kesken ja painui, jos ei nyt ihan unholaan niin muiden ns. tärkeämpien asioiden vuoksi taka-alalle. Kipinä jäi kuitenkin kytemään ja sai lisähappea ollessani ensimmäisen Persianlahden sodan aikana Gazassa, josta käsin pistäydyimme Eilatissa ns. introsukelluksilla.

Taas kului vuosia, lapset kasvoivat ja harrastukset muotoutuivat heidän ehdoillaan. Sitten pidettiin Montrealissa anestesiologian maailmankongressi, ja päätimme yhdistää huvin ja hyödyn. Lapset, nyt jo isoja ja omatoimisia, päätettiin lähettää Kanadasta takaisin kotisuomeen, mutta Tuulan kanssa jatkaisimme saman tien pallon ympäri. Reitinvalintaan käytettiin viikkoja yrittäen sovittaa kaikkia Tyynen meren paratiisinautintoja tavallisen anestesialääkärin rajalliseen matkabudjettiin. Niin päädyimme reittiin Oulu–Helsinki–Montreal–Tahiti–Cookin saaret–Fidzi–Australia–Indonesia–Thaimaa–Burma. Tässä vaiheessa ei sukeltamisesta ollut mitään puhetta.

Kävi kuitenkin niin, että Tuula joutui kohtalokkaalle tutustumismatkalle Ruotsiin matkaseuranaan silloinen sairaalan tekninen johtaja Matti Vuolteenaho, innokas sukellusharrastaja. Kuul-

Erkki Saarela

Yellow margin triggerfish (Pseudobalistes flavimarginatum) Wadi Lahami 2005 ja Tuula nappaa kuningasravun, Kirkenes 2004. Oikealla ylhäällä: Merikilpikonna (Chelona mydas) Marsa Shagra, Egypti 2005.

Erkki Saarela

tuaan suunnitelmistamme hän houkutteli meidät Oulun Vesimiesten koko kevätlukukauden kestävälle CMAS-sukelluskurssille. Niinpä lähdimme sitten maailmanympärysmatkalle uunituoreet sukelluskortit plakkarissa.

Tyyni valtameri

Ensimmäisen ”täysivaltaisen” sukelluksen teimme Papeetessa. Valitettavasti vain Tahitin hintataso oli tavallisen anestesialääkärin kannalta kohtuuton. Oleskelumme siellä supistui muutamaan päivään, onneksi, koska todellinen paratiisi, niin veden alla kuin rannallakin, avautui Cookin saarilla. Uusiseelantilais-cookilainen sukellusyrittäjäpariskunta otti meidät hoivaansa kuin kanaemo untuvikot: kierrätti aivan upeita sukelluspaikkoja säiden ja toiveidemme mukaan.

Fidzillä meneillään olevan vallankaappauksen takia ensimmäisessä lomahotellissa, johon menimme, asiakkaita oli vain neljä: me ja nuori amerikkalaispari häämatkalla. Henkilökunta teki parhaansa viihdyttääkseen meitä, mutta kun sukellusyrittäjä oli pannut pillit pussiin ja lähtenyt asiakkaiden puuttuessa muualle, päätimme vaihtaa maisemaa. Kesti pari vuorokautta paikallisbusseilla päästä saaren toiselle puolelle, josta sitten löysimme mahtavat sukelluspaikat. Pidimme niitä monta vuotta parhaimpina kokemistamme.

Balilta mieleen on jäänyt epäonni ensimmäisten vedenalaiskuvausyritysten kanssa sekä sukellusliike, jossa ei oltu lainkaan kiinnostuneita asiakkaan taidoista. Maksu vain piti suorittaa etukäteen.

Sittemmin Tuulan sukelluspäiväkirjasta löytyy ainakin kuusitoista eri maata, joissa olemme vedenalaiseen maailmaan tutustuneet. Kun yleensä olemme retkemme tehneet yhdessä, täytyy minun olla sukeltanut 17 eri maassa. Ollessani Punaisen Ristin tehtävissä Itä-Timorilla sukeltelin kirurgi Alberto Nadalinin kanssa. Hän on oikea sukeltamisen grand old man, saanut koulutuksensa toisen maailmansodan taistelusukeltajilta, jotka kuulemma pitivät nykyajan paineilmalla sukeltavia harrastajia ihan lällärijoukkona. Erikoisin muisto on uudenvuoden samppanjat 18 metriä pinnan alla.

Karibianmeri

Muutama vuosi sitten vietimme pari viikkoa Alankomaiden Antilleihin kuuluvalla Bonairella. Siellä sukeltaminen on rentoa: vuokraat avolavapakun, lastaat lavan täyteen paineilmapulloja ja menoksi. Rannalla sukelluspaikat oli merkitty keltaiseksi maalatuin kivin. Vedenalainen lajirunsaus on häkellyttävä, joskaan ei yllä ehkä Punaisen meren tai Intian valtameren saarten tasolle. Bonairella näimme ensi kertaa merihevosia.

Atlantti

Norjassa saa kalastaa myös laitteilla sukeltaessa, etu jota harvoissa maailman vesissä on. Se tuo pi-

kantin lisän vedenalaisiin aktiviteetteihimme. Herkulliset punakampelat luottavat suojaväritykseensä niin, että niitä saa keihästettyä pelkällä puukolla. Tuulan kanssa olemme tässä suhteessa varsin poispilattuja herkuttelijoita: hienonkin ravintolan punakampela-annos maistuu puulta verrattaessa sitä vasta pyydettyyn ja savustettuun meren herkkuun.

Kissakala, norjaksi stenbit, tuo hurjan näköinen ja nimensä mukaisesti vahvaleukainen pohjalla asusteleva otus kuuluu myös saalisvalikoimaan. Sen pyytämiseksi tarvitaan jo vähän kättä pidempää. Mutta olenpa pari vuotta sitten voittanut kaksintaistelun kissakalan kanssa pelkällä puukolla.

Kanarian saarten äkkilähdötkin saavat aivan toisenlaisen luonteen, kun mukaan pakkaa sukellusvarusteet. Kyllä turisteja hymyilytti, kun Teneriffalla kahdenkymmenen asteen helteessä kävelimme kuivapuku päällä, koko varustus selässä halki pienen rantakaupungin 500 metriä rantaan päästäksemme. Muu sukeltajajoukko naureskeli meille mennessä. Mutta myöhäissyksyn Atlantin vesi ei ollut enää kuin 16–18 asteista ja merellä kävi viileä tuuli. Arvatkaapa, kuka nauroi palatessa!

Punainen meri

Kuvaavaa Punaisen meren maineelle sukellusta harrastavien keskuudessa olivat ihmisten kateelliset katseet, kun Cookin saarilla tuli mainituksi mahdollisuudestamme sukeltaa siellä.

Meri on maineensa veroinen fantastisine koralleineen ja lajirunsauksineen. Sharm el Sheik ja Hurghada kuulunevat jokaisen trooppisissa vesissä yleensäkään sukeltaneen eurooppalaisen kohteisiin. Palveluita riittää, ja hintataso on kohtuullinen, mutta nykyään väenpaljous on jo rasite. Joskus hämmästelee sitä kuinka organisoitu kaaos aamuisin veneiden lähtöaikaan satamassa kaikesta huolimatta toimii: oikeat varusteet päätyvät useimmiten samaan veneeseen kuin sukeltajakin.

Tänä päivänä noin viiden tunnin automatkan päässä rannikkoa pitkin etelään kohti Sudania Marsa Alamissa voi kokea häivähdyksen sukellusmatkailun pioneeriajasta telttamajoituksineen. Jos jaksaa istua autiomaan paahteessa autossa vielä puolitoista tuntia pidempään Wadi Lahamiin asti, ei tungoksesta ole tietoakaan.

Intian valtameri

Jo varsin varhaisessa vaiheessa sukellusurallamme vuonna 2001 päädyimme seuramme matkalla Malediiveille, pieneen saarivaltioon keskellä Intian valtamerta. Korkeinkaan kohta saarilla ei nouse yli kahta metriä merenpinnasta, mutta upeita hohtavan valkoisia hiekkarantoja riittää, samoin koralliriutan ympäröimiä laguuneja täynnä elämää. Atollien väliin jäävissä syvissäkin kanavissa on tuulten ja vuoroveden vaikutuksesta voimakkaita virtoja, jotka tuovat ravinteita ja niiden perässä kaloja ja isompia saalistajia. Kunhan vain sukeltajan taidot riittävät, kanaalit antavat mahdollisuuden nähdä esimerkiksi isoja haita ja rauskuja.

Mieleen on jäänyt pari sukellusta, joista hyvällä onnella ja suomalaisella sisulla selvittiin. Kohteena oli Pohjois- ja Etelä-Atollin välinen kanava, jossa haiden tiedettiin ruokailevan. Voimakkaan virran takia kohteeseen, joka oli noin 40 metrissä, piti edetä atollin reunan suojassa. Ensi yrittämällä virta vei koko ryhmän mennessään, vain opas pääsi kohteeseen. Toisella kerralla pääsimme kohteeseen, mutta silloin olikin jo noviisin eli allekirjoittaneen ilma loppu.

Seychelleille palasimme 15 vuotta ensivisiittini jälkeen. Tällä reissulla laskimme nähneemme enemmän haita kuin koskaan aikaisemmin.

Tyyni valtameri

Kaukoitä on meitä kiehtonut aina siitä saakka, kun kahdeksankymmentäluvun alussa työskentelimme vuoron perään Punaisen Ristin tehtävissä Thaimaassa. Niinpä ei sitten olekaan ihme, että monet ulkomaan matkamme ovat suuntautuneet sinne myös vapaa-aikoina, kongressimatkoina ja sittemmin myös sukellusmatkoina. Neljä viikkoa Malesiassa on jäänyt pysyvästi mieleen, mm. hyvien oppaiden takia. Paikallinen Jay tunsi vedet kuin omat taskunsa ja Laurent tiesi eläinlajeista uskomattoman paljon.

Indonesian lukemattomien saarten rantavesistä löytyy sanoinkuvaamaton rikkaus, jota eivät ihmisten toimet ole vielä hävittäneet. Bunakenin kansallispuistosaari lähivesineen on suomalaistenkin sukellusmatkailijain tuntema. Itse kuulimme saaresta juuri Malesiassa.

Matka tuohon paratiisiin on todella pitkän matkustamisen arvoinen, varsinkin, jos harrastaa vedenalaiskuvausta. Varsinainen valokuvaajan Mekka on Tyynen valtameren ja Molukkien meren vä-

Oikealla: Tuula seuraa paria bigeye emperoria (Monotaxis grandoculis), Wadi Lahami 2005.

linen Lembehin salmi. Tummalla laavahiekkapohjalla elää mitä uskomattomimpia uivia, naamioituvia, konttaavia, ryömiviä ja kaivautuvia otuksia.

Jäämeri

Keväinen retki Norjan Kirkkoniemeen toukokuun lopulla on jäänyt mieleen. Järvet olivat vielä jään kattamia, mutta meri luonnollisesti vapaana ja vesi luonnollisesti kylmää, noin 5-asteista. Kirkkoniemen hienoimpiin kohteisiin kuuluu Johann Falbaum -laivan hylky sekä toisen maailmansodan aikainen Curtiss-hävittäjäkoneen hyvin säilynyt hylky, jonka alla asustaa useampia suuria kissakaloja. Varsinainen elämys on sukeltaminen kuningasrapujen joukossa.

Välimeri

Maltan lisäksi toinen paikka, jossa voisi käydä uudelleenkin, on Kroatian saaristo. Syvimmät sukelluksemme olemme toistaiseksi tehneet Visin saarella, jossa entinen Jugoslavian taistelusukeltaja Issa pitää sukellusliikettä.

Välimeren vedenalainen floora ja fauna ovat luultavasti parhaimmillaan erittäin kauniissa jyrkärantaisessa saaristossa. Siellä on myös sodanaikaisia, sitä vanhempia ja nuorempiakin hylkyjä. Syvyysennätyksemme 55 metriä syntyi, kun sukelsimme vasta muutama vuosi sitten uponneen kalastaja-aluksen hylylle. Se oli vielä täysin ehjä, jopa verkot siististi kannella.

Kotisuomi

Sukellusharrastus ei välttämättä edellytä kaukomatkailua. Suomessa, tuhansien järvien ja biologialtaan hyvin erikoislaatuisen Itämeren maassa, on lukemattomia hienoja kohteita. Olemme vuosittain käyneet Hossassa, jonka yli 30 metriä syvän Öllörijärven lähes kaikki suomalaiset harrastussukeltajat tuntevat. Sen sinieväiset ahvenet ovat todella kuvauksellisia.

Sukellusseuramme Oulun Vesimiehet on varsin aktiivinen eripituisten leirien järjestäjänä. Rokuan kansallispuiston koulutusleirien lisäksi seura on pitänyt leirejä Oulujärvellä, tietenkin Hossassa, Raajärven ja Kaatialan kaivoksissa. Itämereen tai oikeammin Ahvenanmereen olemme päässeet tutustumaan vain kerran osallistuessamme Suomen sukelluslääkäriyhdistyksen kokoukseen Maarianhaminassa. ❐

Erkki Saarela